

Perustuslakivaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten ja direktiivien muuttamisesta digitaalisen lainsäädäntökehyksen yksinkertaistamisen osalta (digiomnibus) ja tekoälyä koskevien yhdenmukaistettujen sääntöjen täytäntöönpanon yksinkertaistamisen osalta (tekoälyomnibus)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten ja direktiivien muuttamisesta digitaalisen lainsäädäntökehyksen yksinkertaistamisen osalta (digiomnibus) ja tekoälyä koskevien yhdenmukaistettujen sääntöjen täytäntöönpanon yksinkertaistamisen osalta (tekoälyomnibus) (U 81/2025 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Pauliina Penttilä, liikenne- ja viestintäministeriö
- erityisasiantuntija Meeri Toivanen, liikenne- ja viestintäministeriö
- lainsäädäntöneuvos Amanda Mäkelä, oikeusministeriö
- neuvotteleva virkamies Antti Helin, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Lasse Laitinen, työ- ja elinkeinoministeriö
- tietosuojavaltuutettu Anu Talus, tietosuojavaltuutetun toimisto
- professori Susanna Lindroos-Hovinheimo
- professori Tomi Voutilainen

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Euroopan komissio antoi 19.11.2025 ehdotukset Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksiksi digitaalisen sääntökokonaisuuden yksinkertaistamisesta (Digital Omnibus Regulation Proposal COM(2025) 837 final, jäljempänä digiomnibus) ja tekoälysääntöjen täytäntöönpanon yksinkertaistamisesta (Digital Omnibus on AI Regulation Proposal COM(2025) 836 final, jäljempänä tekoälyomnibus).

Hyväksytty
3.1

Valiokunnan lausunto PeVL 7/2026 vp

Valtioneuvoston kanta

Yleinen kanta

Valtioneuvosto kannattaa komission tavoitetta yksinkertaistaa sääntelyä. Toimien tulee olla rohkeita, tavoitteellisia ja aidosti yritysten hallinnollista taakkaa keventäviä. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että EU:n digi- ja kyberlainsäädäntö muodostaa selkeän ja eheän kokonaisuuden, jossa velvoitteet ovat selkeitä ja oikeasuhtaisia. Valtioneuvoston tavoitteena on parempi ja vähäisempi EU-sääntely. Valtioneuvosto korostaa, että toimien tulee konkreettisesti edistää sujuvampaa arkea, kilpailukykyä ja oikeusvarmuutta.

Valtioneuvoston näkemyksen mukaan komission ehdotukset pääosin voivat yhdenmukaistaa sääntelyä, edistää digitalisaatiota ja keventää hallinnollista EU-sääntelystä koituvaa taakkaa erityisesti yrityksille. Valtioneuvosto pitää välttämättömänä, että seuraavissa vaiheissa edetään kunnianhimoisesti ja toteutetaan merkittäviä sääntelystä koituvaa hallinnollista taakkaa vähentäviä toimia osana laajempaa digitaalialan sääntelyn tarkastelua (Digital Fitness Check).

Valtioneuvosto katsoo, että jatkoneuvotteluissa olisi huolehdittava siitä, että säädös- ja täytäntöönpanovallan delegointi komissiolle on tarkoituksenmukaista sekä riittävän tarkkarajaista ja täsmällistä. Valtioneuvosto pitää tärkeänä myös riittävää ja ennakoitavaa täytäntöönpano- ja siirtymäaika.

Valtioneuvosto yhtyy komission näkemykseen tekoälyn merkityksestä digitalisaation ja innovaatioiden ajurina. Valtioneuvosto korostaa myös muiden uusien ja kehittyvien teknologioiden merkitystä.

Komission ehdotus: digiomnibus

Data-asetus

Valtioneuvosto kannattaa EU:n laajuista horisontaalia datasääntelyä, jolla yhdenmukaistetaan velvoitteita eri jäsenmaissa ja eri sektoreilla.

Valtioneuvosto tukee ehdotusta, että pääsy liikesalaisuuksia sisältävään dataan voidaan estää myös EU:n ulkopuolisen oikeusjärjestelmän riittämättömän suojan tason vuoksi. Samanaikaisesti valtioneuvosto pitää tärkeänä edistää digitaalista kauppaa ja kansainvälistä sääntöpohjaista järjestelmää, joilla varmistetaan kansainväliset tietovirrat sekä kansainvälisesti korkea tietosuojan ja tietoturvan taso.

Valtioneuvosto tukee datan välityspalvelujen määritelmän tarkentamista, vapaaehtoista ilmoittautumismenettelyä ja velvollisuuksien keventämistä.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että datasääntelyssä jätetään riittävästi kansallista liikkumavaraa, erityisesti sellaisen sääntelyn osalta, joka on tähän asti ollut vähimmäistason asettavaa luonteeltaan ja joka koskee viranomaisten asiakirjojen luovuttamista. Tämä mahdollistaa

Valiokunnan lausunto PeVL 7/2026 vp

esimerkiksi kansallisen julkisuuslainsäädännön huomioimisen sekä kansalliset toimenpiteet, jotka edistävät tiedon yhteentoimivuutta ja hallintaa.

Valtioneuvosto korostaa, että kansallinen lainsäädäntö ja julkisen sektorin rooli vaihtelevat eri jäsenvaltioissa, ja sääntelykehyksen tulisi mahdollistaa erilaiset tavat järjestää datan välittämiseen liittyvät palvelut ja toimintamallit. Sen tulisi myös mahdollistaa toimintojen uudelleenorganisointi, jotta viranomaisille asetetut velvoitteet ja valvonta voidaan järjestää tarvittaessa. Hallinnollisten rakenteiden ja menettelyiden osalta tulee kiinnittää huomiota toimialakohtaisiin tarpeisiin ja toimivaltaisten elinten väliseen yhteistyöhön.

Valtioneuvosto katsoo, että julkisen sektorin datan uudelleenkäyttöä koskevat muutokset muodostavat epäselvän kokonaisuuden, minkä vuoksi niiden vaikutuksia tulisi arvioida jatkovalmistelussa tarkemmin. Valtioneuvosto suhtautuu varauksella ehdotukseen soveltaa data-asetuksen IX luvun yleisiä säännöksiä uuteen VIIc lukuun. Yleiset säännökset olisivat aineellisesti uutta, julkiseen hallintoon sekä tutkimusdatan julkaisijoihin kohdistuvaa sääntelyä, jollaista ei kumottavissa säädöksissä ole.

Jatkovalmistelussa tulisi arvioida tarkemmin ehdotettujen muutosten suhdetta kansalliseen julkisuuslainsäädäntöön, erityisesti siltä osin, kuin ehdotettu muutos voi vaikuttaa perustuslain julkisuusperiaatteeseen ja tieteen vapautteen rajoittamalla viranomaisten asiakirjojen luovutusta sekä julkisin varoin tuotetun tutkimusdatan saatavuutta.

Valtioneuvosto katsoo, että Euroopan datainnovaatiolautakuntaa koskevat muutosehdotukset vaativat tarkempaa arviointia jatkovalmistelussa. Toimivaltaisten viranomaisten ja komission yhteistyön tarkoituksenmukaiseen järjestämiseen tulisi kiinnittää huomiota.

Yleinen tietosuoja-asetus, toimielinten tietosuoja-asetus ja sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi

Valtioneuvosto suhtautuu lähtökohtaisesti myönteisesti komission tavoitteisiin selkeyttää ja yksinkertaistaa yleistä tietosuoja-asetusta ja toimielinten tietosuoja-asetusta hallinnollisen taakan vähentämiseksi, EU:n kilpailukyvyyn vahvistamiseksi ja uusien teknologioiden käyttöönoton tukemiseksi. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että ehdotukset tukevat erityisesti pk-yrityksiä ja muita pieniä toimijoita sekä huomioi myös julkisen sektorin.

Valtioneuvosto suhtautuu lähtökohtaisesti myönteisesti ehdotuksen tavoitteeseen selventää anonymisointiin ja pseudonymisointiin, tieteelliseen tutkimukseen sekä tekoälyjärjestelmien kehittämiseen ja operointiin liittyviä epäselvyyksiä oikeusvarmuuden parantamiseksi, innovaatioiden ja tiedon hyödyntämisen edistämiseksi sekä yhtenäisen tulkinnan varmistamiseksi EU:ssa. Valtioneuvosto pitää kuitenkin tärkeänä, että neuvotteluissa varmistetaan, ettei ehdotuksilla tosiasiallisesti heikennetä nykyistä tietosuojan tasoa ja rekisteröidyn oikeuksia, huomioiden myös Euroopan neuvoston muutetun tietosuojayleissopimuksen 108 määräämä tietosuojan taso. Huomiota tulee tältä osin kiinnittää ennen muuta komission ehdotukseen täydentää henkilötietojen määritelmää ja varmistaa neuvotteluissa, että ehdotettavat muutokset anonymisointiin ja pseudonymisointiin liittyen ovat riittävän selkeitä ja tarkkarajaisia. Neuvotteluissa tulee lisäksi varmistaa, että tieteellistä

Valiokunnan lausunto PeVL 7/2026 vp

tutkimusta koskeva määritelmä on riittävän selkeä ja täsmällinen, jotta se ei heikennä nykyistä tietosuojan tasoa, mutta edistää tieteellistä tutkimusta ja innovointia. Oikeusvarmuuden varmistamiseksi ja hallinnollisen taakan keventämiseksi neuvotteluissa tulee kiinnittää yleisesti huomiota myös ehdotetun sääntelyn selkeyteen ja täsmällisyyteen.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä varmistaa neuvotteluissa, että ehdotettava sääntely on kaikilta osin oikeasuhteista ja että yleistä tietosuoja-asetusta koskeva säädös- ja täytäntöönpanovallan delegointi komissiolle on tarkoituksenmukaista sekä riittävän tarkkarajaista ja täsmällistä. Valtioneuvosto katsoo, että jatkovalmistelussa tulisi myös selventää ehdotettavan uuden sääntelyn, kuten evästeisiin ja tekoälyjärjestelmiin liittyvän henkilötietojen käsittelyn, osalta mahdollisten hallinnollisten seuraamusmaksujen taso.

Erityisten henkilötietoryhmien käsittelyyn liittyen valtioneuvosto pitää tärkeänä, että neuvotteluissa varmistetaan asianmukaiset ja riittävät suojatoimenpiteet sekä rajataan henkilötietojen suojaan puuttuminen välttämättömään. Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti ilmoituskynnyksen nostamiseen koskien henkilötietojen tietoturvaloukkauksilmoitusten tekemistä tietosuojaviranomaisille. Koska kyse on kuitenkin käsittelystä, josta aiheutuu korkea riski rekisteröidyn suojalle, valtioneuvosto suhtautuu varauksella ilmoitusten tekemisen määräaikaisten pidentämiseen nykyisestä.

Valtioneuvosto pitää lähtökohtaisesti kannatettavana, että evästeitä koskevaa sääntelyä uudistetaan. Sääntelyn tulee edistää sekä sähköisten palveluiden luotettavuutta että vastuullisen digitaalisen liiketoiminnan ja palvelujen kehittymistä. Joidenkin alojen, kuten median ja julkisen sektorin osalta voi olla tarpeen turvata riittävä liikkumavara osana tasapainoista sääntelykokonaisuutta. Valtioneuvosto kannattaa sellaisia toimia, joilla lisätään palvelun käytettävyyttä. Sääntelyssä tulee kuitenkin varmistaa, että rekisteröidyllä on mahdollisuus vaikuttaa hänestä kerättäviin ja käsiteltäviin henkilötietoihin sekä saada riittävästi tietoa kyseisestä käsittelystä.

Valtioneuvosto korostaa, että jatkovalmistelussa tulisi varmistaa, että yleiseen tietosuoja-asetukseen ja toimielinten tietosuoja-asetukseen ehdotettava sääntely on kaikilta osin yhteensopivaa ja selkeää suhteessa sähköisen viestinnän tietosuojadirektiiviin. Valtioneuvoston alustavan näkemyksen mukaan ratkaisu, jossa osa päätelaitteen tiedoista (kuten evästeet) jäisi edelleen voimassa olevan sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivin piiriin ja henkilötietojen käsittely siirtyisi yleiseen tietosuoja-asetukseen, ei välttämättä ole tarkoituksenmukainen, mikäli se johtaisi siihen, että muiden tietojen suoja olisi henkilötietojen suoja korkeampi. Valtioneuvosto kiinnittää huomiota siihen, että päätelaitteelle tallennetut henkilötiedot eivät rajoitu evästeisiin, vaan käsittävät muitakin laitteelle tallennettuja tietoja, kuten valokuvat, yhteystiedot ja asiakirjat. Siksi muut kuin suostumukseen perustuvat käsittelyperusteet on määriteltävä tarkkarajaisesti ja oikeasuhteisesti.

Keskitetty EU-ilmoituskanava poikkeamille

Valtioneuvosto kannattaa toimia, joilla vähennetään eri säädösten nojalla tapahtuvasta poikkeamaraportoinnista aiheutuvaa hallinnollista taakkaa ja kustannuksia. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että poikkeamaraportointi järjestetään tarkoituksenmukaisella tavalla. Valtioneuvosto

Valiokunnan lausunto PeVL 7/2026 vp

tukee raportoinnin yhtenäistämistä jäsenvaltioiden välillä, ottaen huomioon olemassa olevat kansalliset ratkaisut viranomaistehtävien järjestämisestä ja kansallisesta liikkumavarasta. Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti jäsenvaltioille osoitettavaan velvollisuuteen ottaa vastaan eri säädöksiin mukaisia ilmoituksia joko keskitetyn EU-ilmoituskanavan tai muun eri ilmoituksia yhdistävän kanavan välityksellä.

Valtioneuvosto huomioi, että poikkeamien raportoinnin keskittäminen yhteen EU-tason järjestelmään sisältää tietojen kasautumiseen ja järjestelmän toimivuuteen liittyviä riskejä. Valtioneuvosto pyrkii selvittämään komissiolta tarkempia tietoja järjestelmän tietoturvallisuudesta sekä sen vaikutuksista nykyisiin jo olemassa oleviin järjestelmiin neuvotteluiden yhteydessä. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että keskitetyn EU-ilmoituskanavan tietoturvallisuus, luotettavuus ja toiminnallisuuksien riittävyys varmistetaan. Ennen uusien tehtävien osoittamista Euroopan unionin kyberturvallisuusvirasto ENISA:lle tulee arvioida sen kyky hoitaa sille osoitettavat tehtävät.

Valtioneuvosto pitää epävarmana tukisiko komission ehdotus, jonka mukaan sääntelyn kohteiden tulisi käyttää kaikissa tilanteissa ilmoittamiseen tai raportointiin keskitettyä EU-ilmoituskanavaa, sääntelyn yksinkertaistamisen tai hallinnollisen taakan ja kustannussäästöjen vähentämisen tavoitetta. Lisäksi tilanteissa, joissa ilmoitettavat tiedot liittyvät kansalliseen turvallisuuteen tai puolustukseen, ilmoitusvelvollisuus olisi voitava täyttää kansallisin järjestelyin. Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti sääntelyn kohteelle jätettävään liikkumavaraan raportoinnin toteuttamisesta siltä osin kuin se edistää sääntelyn tavoitteita. Valtioneuvosto suhtautuu kriittisesti sääntelyn kohteen velvollisuuteen raportoida kaikissa tilanteissa keskitetyn EU-ilmoituskanavan kautta.

Valtioneuvosto kannattaa toimia, jotka edistävät jäsenmaiden välistä tietojenvaihtoa kyberturvallisuuspoikkeamista luomatta kuitenkaan päällekkäisyyksiä nykyisten toimintojen kanssa. Valtioneuvosto korostaa, että keskitettyyn EU-ilmoituskanavaan siirtyminen ei saa heikentää valvontaviranomaisten oikeuksia ja tosiasiallisia mahdollisuuksia saada niiden tehtävien hoitamisen kannalta tarpeelliset tiedot riittävän nopeasti. EU-sääntelystä ei saa aiheutua estettä tiedon siirtymiseen esimerkiksi tarvittaessa kriisinhallintaan liittyviä tehtäviä varten toiselle viranomaiselle. Edelleen valtioneuvosto katsoo, että ENISA:n tehtävissä tulisi välttää päällekkäisyyksiä sekä keskittyä EU-tasolla erityistä lisäarvoa tuottaviin toimenpiteisiin.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että ehdotuksen jatkokäsittelyssä arvioidaan edellä kuvatusti sen suhdetta toissijaisuusperiaatteeseen sekä kansalliseen turvallisuuteen ja puolustukseen.

Eräiden säädösten kumoaminen

Valtioneuvosto katsoo, että neuvottelujen kuluessa tulisi saada lisätietoja komission P2B-asetuksen kumoamista koskevan ehdotuksen vaikutuksista eurooppalaisten yritysten kilpailukykyyn. Neuvotteluissa olisi täsmennettävä, miten verkkoalustoja hyödyntävien yritysten oikeusturva sopimussuhteissa verkkoalustayritysten kanssa varmistettaisiin jatkossa.

Valiokunnan lausunto PeVL 7/2026 vp

Komission ehdotus: tekoälyomnibus

Valtioneuvosto pitää yleisesti ehdotuksia tekoälyasetuksen yksinkertaistamiseksi ja siitä aiheutuvan hallinnollisen taakan vähentämiseksi kannatettavina. Valtioneuvosto pitää kuitenkin tärkeänä varmistaa, että ehdotettava sääntely on kaikilta osin oikeasuhteista ja katsoo, että neuvotteluissa tulisi vielä arvioida SEUT 16 artiklan lisääminen oikeusperustaksi, sillä ehdotetut muutokset tekoälyasetukseen koskevat tietyiltä osin myös henkilötietojen suojaa.

Valtioneuvosto suhtautuu lähtökohtaisesti myönteisesti ehdotukseen, jolla mahdollistetaan erityisten henkilötietojen käsittely nykyistä laajemmin kaikkien tekoälyjärjestelmien vinoutumien havaitsemisen ja korjaamisen varmistamiseksi. Neuvotteluissa suuririskisten tekoälyjärjestelmien osalta tulisi kuitenkin varmistaa asianmukaiset ja riittävät suojoitoimenpiteet sekä rajata henkilötietojen suojaan puuttuminen välttämättömään huomioiden erityisesti suuririskisiin tekoälyjärjestelmiin liittyvät korkeat riskit.

Valtioneuvosto pitää ehdotuksia korkeariskisten järjestelmien vaatimusten soveltamisen lykkäämisestä kannatettavina, jotta yhdenmukaistettujen standardien valmistelulle ja asetuksen vaatimukseen valmistautumiselle on enemmän aikaa. Yrityksillä ja muilla toimijoilla, mukaan lukien julkisella sektorilla, tulee olla tieto vaatimusten voimaantulumisesta tarpeeksi paljon ennen elokuuta 2026, jolloin tekoälyasetuksen velvoitteet tulevat viimeistään noudatettaviksi liitteen III suuririskisten tekoälyjärjestelmien osalta. Tämän vuoksi valtioneuvosto korostaa tekoälyasetusta koskevien muutosten nopean käsittelyn merkitystä. Valtioneuvosto on myös valmis siihen, että soveltamisen lykkäystä koskevat muutokset eriytetään erilliseksi kokonaisuudeksi, jonka käsittelyä priorisoidaan aikataulullisesti suhteessa muuhun tekoälyomnibusiin.

On tärkeää, että vaatimusten voimaantulomiselle asetetaan selkeä takaraja tavalla, joka selventäisi oikeustilaa ja vähentäisi ennakoimattomuudesta yrityksille aiheutuvaa hallinnollista taakkaa ja kustannuksia. Lisäksi valtioneuvosto kannattaa ehdotettua lykkäystä keinotekoisista sisältöä koskeville avoimuusvelvoitteille.

Valtioneuvosto katsoo, että tekoälyasetusta koskevat ehdotukset vähentäisivät tekoälyä hyödyntävien yritysten ja julkisen hallinnon toimijoiden hallinnollista taakkaa ja kustannuksia vain vähäisissä määrin ja että neuvotteluissa olisi pyrittävä löytämään lisää keinoja näiden vähentämiseksi mahdollisuuksien mukaan. Valtioneuvosto pitää kuitenkin tärkeänä, että tekoälyasetukseen ehdotettavilla muutoksilla, kuten rekisteröintivelvollisuuksien keventämisellä, ei heikennetä nykyistä henkilötietojen suojan tasoa.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Ehdotuksen lähtökohdat

(1) Euroopan komissio antoi 19.11.2025 ehdotukset Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksiksi digitaalisen sääntökokonaisuuden yksinkertaistamisesta (Digital Omnibus Regulation Proposal COM(2025) 837 final, jäljempänä digiomnibus) ja tekoälysääntöjen

Valiokunnan lausunto PeVL 7/2026 vp

täytäntöönpanon yksinkertaistamisesta (Digital Omnibus on AI Regulation Proposal COM(2025) 836 final, jäljempänä tekoälyomnibus). Arvioitavana oleva valtioneuvoston kirjelmä koskee näitä molempia säädösehdotuksia.

(2) Valtioneuvoston kirjelmän mukaan digiomnibus- ja tekoälyomnibusehdotukset ovat ensimmäinen askel kohti EU:n digitaalialan sääntelyn yksinkertaistamista datan, tietosuojan, kyberturvallisuuden ja tekoälyn osalta. Ehdotukset ovat osa komission laajempaa EU-sääntelyn tarkastelua, jolla se pyrkii vähentämään yrityksille EU-sääntelystä koituvaa hallinnollista taakkaa vähintään 25 % ja 35 % pienille ja keskisuurille yrityksille. Perustuslakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan esityksen vaikutusarviointit ovat siinä määrin puutteellisia, että ei ole täysin selvää, onko ehdotukselle asetetut tavoitteet mahdollista saavuttaa komission ehdotuksella.

(3) Perustuslakivaliokunnan mukaan Suomen perustuslaissa turvatut perusoikeudet ovat merkityksellisiä myös EU-sääntelyn valmistelussa (ks. esim. PeVL 15/2017 vp, s. 4 ja PeVL 9/2017 vp, s. 5—6 ja niissä viitatu lausunnot). Valiokunnan mukaan on selvää, että Suomen perustuslain tulee ohjata valtioneuvoston kannanmuodostusta EU-lainsäädännön valmistelussa (PeVL 20/2017 vp, s. 6). Valiokunta kiinnittää valtioneuvoston huomiota myös perustuslain 1 §:n 3 momentin säännökseen, jonka mukaan Suomi osallistuu kansainväliseen yhteistyöhön rauhan ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi sekä yhteiskunnan kehittämiseksi. Saman säännöksen mukaan Suomi on Euroopan unionin jäsen. Valiokunnan mielestä perustuslain 1 §:n 3 momentti yhdessä perustuslain 22 §:ssä säädetyn perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvollisuuden kanssa merkitsee, että valtioneuvoston tulee osallistua EU-säädösehdotusten valmisteluun tavalla, joka turvaa perus- ja ihmisoikeuksia Suomen lisäksi koko Euroopan unionissa (ks. PeVL 20/2017 vp, s. 6, PeVL 53/2017 vp, s. 5).

(4) Perustuslakivaliokunta on arvioidessaan EU-säädöshankkeita kiinnittänyt huomiota siihen, että valtioneuvoston kirjelmissä tarkasteltaisiin ehdotuksia perus- ja ihmisoikeuksien kannalta riittävästi. Valiokunnan mukaan säädösehdotuksen arviointi vain pintapuolisesti ja sääntelykohde huomioon ottaen vähäisesti voi johtaa siihen, ettei valtioneuvoston kirjelmä tarjoa perustuslakivaliokunnalle asianmukaisia edellytyksiä hoitaa perustuslain 74 §:ssä valiokunnalle osoitettua tehtävää antaa lausuntoja lakiehdotusten ja muiden asioiden perustuslainmukaisuudesta sekä suhteesta kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin (PeVL 4/2019 vp, s. 3, PeVL 20/2017 vp, s. 5, PeVL 43/2016 vp, s. 3). Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että kirjelmässä (s. 20—23) oleva arviointi on joiltain osin puutteellinen. Arvioinnissa esimerkiksi kiinnitetään huomiota siihen, että asiaa tulee arvioida perustuslain 12, 16 ja 18 §:n kannalta, mutta näitä koskeva varsinainen arviointi vaikuttaa jäävän ongelmallisella tavalla puutteelliseksi. Arvioinnissa olisi tullut tehdä selkoa perusteluista, jotka ovat jääneet nyt näiden perustuslain säännösten osalta puuttumaan lähes kokonaan. Perustuslakivaliokunnan mielestä kirjelmässä olisi tullut esittää perusteellisempaa arviointia sääntelyehdotuksesta perustuslain kannalta.

Oikeusperusta

(5) Oikeusperustan arviointi ei lähtökohtaisesti kuulu perustuslakivaliokunnalle perustuslaissa osoitettuihin tehtäviin. Oikeusperustan asianmukaisuus on EU-oikeudellinen kysymys, jonka ratkaisee viime kädessä EU-tuomioistuin (ks. esim. PeVL 47/2022 vp, kappale 15). Valiokunta

Valiokunnan lausunto PeVL 7/2026 vp

korostaa sitä, että unionilainsäädäntöä tulee kehittää perussopimusten puitteissa (ks. esim. PeVL 61/2016 vp ja PeVL 31/2022 vp, kappaleet 8—9).

(6) Valiokunta kiinnittää huomiota unionin perussopimusten keskeisyyteen ja korostaa sitä, ettei johdetun oikeuden säännöksiin sisällytetä jäsenvaltioille perussopimuksissa määriteltyihin velvoitteisiin nähden uusia menettelyjä tai muitakaan sellaisia elementtejä, joita ei olisi jo hyväksytty perussopimusten voimaansaattamisen yhteydessä (ks. PeVL 12/2018 vp, s. 3, PeVL 49/2010 vp, s. 4/II ja PeVL 46/1996 vp, s. 2/II). Säädösehdotuksen oikeusperustana on kirjelmän (s. 12) mukaan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 114 artikla. Kyseisen artiklan mukaan Euroopan parlamentti ja neuvosto toteuttavat tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen ja talous- ja sosiaalikomiteaa kuultuaan sisämarkkinoiden toteuttamista ja toimintaa koskevat toimenpiteet jäsenmaiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämiseksi. Valtioneuvosto katsoo, että komission esittämä oikeusperusta on lähtökohtaisesti asianmukainen. Valiokunta kiinnittää saamansa selvityksen perusteella huomiota siihen, että komissio huomauttaa ehdotuksessa, että aiemmat tulkinnat SEUT 114 artiklasta ovat saattaneet olla ongelmallisia alusta alkaen. Perustuslakivaliokunta korostaa tarvetta varmistua vielä siitä, että ehdotetulla sääntelyllä on kaikinensa riittävä liityntä sisämarkkinoiden toimintaan SEUT 114 artiklassa tarkoitettulla tavalla.

Tietosuoja-asetuksen määritelmiä koskevista muutosehdotuksista

(7) Valtioneuvoston kirjelmän mukaan (s. 21) digiomnibusissa ehdotetut muutokset liittyvät muun muassa tietosuoja-asetuksen anonymisointia ja pseudonymisointia koskevien henkilötiedon määritelmän tulkintaepävarmuuksien selventämiseen. Valtioneuvoston kirjelmän mukaan (s. 6) tietosuoja-asetukseen ehdotetaan lisättäväksi myös tieteellisen tutkimuksen määritelmä. Perustuslakivaliokunnan mielestä tietosuoja-asetuksen määritelmäsäännökseen on syytä kiinnittää huomiota erityisesti siksi, että merkittävä osa Euroopan unionin muusta digi- ja teknologiasääntelystä on kytköksissä tietosuoja-asetukseen, jolloin muutokset siihen aiheuttavat välttämättä heijastevaikutuksia laajemmin sääntelyyn. Valiokunnan mukaan tietosuoja-asetuksen yksityiskohtainen sääntely, jota tulkitaan ja sovelletaan EU:n perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien mukaisesti, muodostaa yleensä riittävän säännöspohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvattun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta (PeVL 50/2022 vp, kappale 4). Henkilötietojen suoja tulee turvata ensisijaisesti EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen ja kansallisen yleislainsäädännön nojalla (ks. PeVL 14/2018 vp, s. 4—5).

(8) Yleinen tietosuoja-asetus vaikuttaa osaltaan kansallisesti henkilötietojen suojaa koskevan sääntelyn alaan, minkä vuoksi ehdotetuilla muutoksilla on merkitystä perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvattun henkilötietojen suojan kannalta (PeVL 14/2018 vp, s. 2). Myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 8 artiklassa turvataan jokaisen oikeus henkilötietojen suojaan ja 7 artiklassa säädetään yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamisesta. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artikla sisältää määräyksiä jokaisen oikeudesta nauttia yksityiselämäänsä kohdistuvaa kunnioitusta ja artikla kattaa myös henkilötietojen suojan.

(9) Perustuslakivaliokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että henkilötietojen määritelmän muuttamisella voi olla laajoja vaikutuksia henkilötietojen suojan tasoon EU:ssa. Koska henkilötiedon määritelmä määrittelee samalla koko tietosuoja-asetuksen ja muun

Valiokunnan lausunto PeVL 7/2026 vp

tietosuojasääntelyn soveltamisalaa, voi ehdotettu muutos käytännössä rajoittaa lainsäädännön soveltamista oleellisesti. Jatkovalmistelussa on syytä arvioida huolellisesti sitä, mitä uudesta määritelmästä voi seurata ja suhtautua määritelmän muutokseen tarvittaessa hyvin kriittisesti. Valtioneuvosto toteaa kirjelmässä (s. 26) pitävänsä tärkeänä, että neuvotteluissa varmistetaan, ettei ehdotuksilla tosiasiallisesti heikennetä nykyistä tietosuojan tasoa ja rekisteröidyn oikeuksia, huomioiden myös Euroopan neuvoston muutetun tietosuojajaleissopimuksen 108 määräämä tietosuojan taso. Valtioneuvoston mukaan huomiota tulee tältä osin kiinnittää ennen muuta komission ehdotukseen täydentää henkilötietojen määritelmää ja varmistaa neuvotteluissa, että ehdotettavat muutokset anonymisointiin ja pseudonymisointiin liittyen ovat riittävän selkeitä ja tarkkarajaisia. Perustuslakivaliokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan.

(10) Tietosuoja-asetuksen muutosta koskeva sääntelyehdotus on erityisesti tieteellistä tutkimusta koskevan uuden määritelmän kannalta merkityksellistä perustuslain 16 §:n 3 momentissa turvatuun tieteen vapauden kannalta. Tieteen vapautteen kuuluu sen harjoittajan oikeus valita tutkimusaiheensa ja -menetelmänsä. Tieteen suuntautumisen tulee toteutua ensisijaisesti tieteellisen yhteisön itsensä harjoittaman tieteen kritiikin kautta. Säännöksellä on kiinteä yhteys sananvapautta koskevaan perustuslain sääntelyyn (HE 309/1993 vp, s. 64/II). Perustuslakivaliokunta on esimerkiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (julkisuuslaki) arvioidessaan (PeVL 43/1998 vp, s. 7/I) pitänyt tieteen vapauden vuoksi asianmukaisena, että tietojen antaminen tieteellistä tutkimusta varten eriytetään säädösperustaisesti muista tarkoituksista ja että näiltä osin lähtökohtasäännöksi omaksutaan tietojen antaminen. Perustuslakivaliokunnan mielestä sinänsä erillinen tieteellistä tutkimusta koskeva määritelmä voi myös edistää tieteen vapautta. Perustuslakivaliokunta on aiemmin pitänyt ongelmallisena sellaista sääntelyä, jossa ei ole tarkasteltu tieteen vapauden merkitystä riittävästi suhteessa säädettäväksi ehdotettuun (PeVL 52/2022 vp, kappaleet 9–16).

(11) Perustuslakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan ehdotetussa muodossaan tieteellisen tutkimuksen määritelmä on avoin ja tulkinnanvarainen. Valtioneuvoston mukaan neuvotteluissa tulee varmistaa, että tieteellistä tutkimusta koskeva määritelmä on riittävän selkeä ja täsmällinen, jotta se ei heikennä nykyistä tietosuojan tasoa, mutta edistää tieteellistä tutkimusta ja innovointia. Perustuslakivaliokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan painottaen sen lisäksi tieteen vapauden riittävää huomioimista jatkovalmistelussa.

Delegoitu säädösvalta

(12) Komissio ehdottaa, että komissiolle annettaisiin toimivaltuudet hyväksyä täytäntöönpanosäädöksiä, joilla muun muassa täsmennetään keinot ja perusteet sen määrittämiseksi, ovatko pseudonymisoinnista saadut tiedot enää henkilötietoja tiettyjen yhteisöjen osalta. Tämä ehdotus täydentää edellä kuvattua henkilötiedon käsitteeseen ehdotettua muutosta. Valtioneuvoston kirjelmän mukaan (s. 13) valtioneuvosto pitää tärkeänä varmistaa neuvotteluissa, että ehdotettava sääntely on kaikilta osin oikeasuhtaista ja että yleistä tietosuoja-asetusta koskeva säädös- ja täytäntöönpanovallan delegointi komissiolle on tarkoituksenmukaista sekä riittävän tarkkarajaista ja täsmällistä.

(13) Perustuslakivaliokunnan mukaan erityisesti läheisesti perusoikeuksien toteutumiseen liittyvässä sääntelyssä vaatimusta keskeisten osien sisällyttämisestä lainsäätämisjärjestyksessä

Valiokunnan lausunto PeVL 7/2026 vp

hyväksyttävään säädökseen on tulkittava laajasti (PeVL 12/2012 vp). Tämä merkitsee sitä, että ainakin yksilön oikeuksin ja velvollisuuksien perusteista tulee säätää lainsäätämisjärjestyksessä hyväksyttävän asetuksen tasolla (ks. myös PeVL 50/2022 vp, kappaleet 20—21 ja PeVL 37/2021 vp, kappaleet 41—42).

(14) Perustuslakivaliokunta ei pidä komission ehdotusta tältä osin ongelmattomana. Ehdotus tarkoittaisi valiokunnan käsityksen mukaan käytännössä sitä, että komissio voisi täytäntöönpanosäädöksellä suoraan vaikuttaa tietosuojalainsäädännön soveltamisalaan. Näin ollen komissiolla olisi toimivalta tapauskohtaisesti määrittää, kenelle toimijalle ja milloin tiedot olisi katsottava henkilötiedoksi ja tietojen käsittely yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan kuuluvaksi. Käytännössä ehdotus vaikuttaisi siis myös siirtävän toimivaltaa määrittellä tapauskohtaisesti tietosuojalainsäädännön soveltamisalaa kansallisilta tietosuojaviranomaisilta komissiolle.

(15) Perustuslakivaliokunta toteaa, että henkilötiedon käsitteellä on olennainen merkitys, kun arvioidaan tietosuojalainsäädännöstä seuraavia yksilön oikeuksia ja toisaalta rekisterinpitäjien ja muiden henkilötietoja käsittelevien velvollisuuksia. Näin ollen henkilötietojen käsitettä ei valiokunnan mielestä ole asianmukaista tarkemmin määrittää täytäntöönpanoasetuksella. Perustuslakivaliokunnan mielestä sääntelyä on tältä osin muutettava jatkovalmistelussa.

Oikeus saada pääsy tietoihin

(16) Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota komission ehdotukseen, jonka tarkoituksena on laajentaa rekisterinpitäjän mahdollisuutta kieltäytyä tai periä maksu rekisteröidyn pyynnöstä saada pääsy tietoihin, jos rekisteröity väärinkäyttää tietosuoja-asetuksella annettuja oikeuksia muihin tarkoituksiin kuin omien tietojensa suojaamiseen.

(17) Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota Euroopan unionin perusoikeuskirjaan, jonka 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus henkilötietojensa suojaan (ks. esim. PeVL 11/2018 vp, s. 6). Tällaisten tietojen käsittelyn on oltava asianmukaista ja sen on tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten ja asianomaisen henkilön suostumuksella tai muun laissa säädetyn oikeuttavan perusteen nojalla. Jokaisella on oikeus tutustua niihin tietoihin, joita hänestä on kerätty, ja saada ne oikaistuksi. Artiklaan on sisällytetty myös nimenomainen määräys siitä, että riippumaton viranomainen valvoo näiden sääntöjen noudattamista. Perustuslakivaliokunta on aiemmin todennut, että tietosuoja-asetus on merkityksellinen mainitun perusoikeuskirjan artiklan kannalta (PeVL 3/2017 vp, s. 6).

(18) Perustuslakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan nyt ehdotettu sanamuoto ei ole täysin ongelmaton, koska siinä yhdistetään oikeuksien väärinkäyttö "muihin tarkoituksiin kuin omien tietojensa suojaamiseen". Valiokunnan mielestä ehdotuksen jatkovalmistelussa tulisi varmistua siitä, että oikeutta saada pääsy tietoihin ei rajata liiallisesti vaan se liitetään esimerkiksi ilmeiseen aikomukseen aiheuttaa haittaa rekisterinpitäjälle.

Valiokunnan lausunto PeVL 7/2026 vp

Seuraamusjärjestelmään liittyvät kysymykset

(19) Valtioneuvoston kirjelmässä todetaan (s. 13), että tietosuoja-asetuksen muutosehdotuksissa ei ole ehdotettu säännöksiä hallinnollisista seuraamusmaksuista. Valtioneuvosto katsoo, että jatkovalmistelussa tulisi myös selventää ehdotettavan uuden sääntelyn, kuten evästeisiin ja tekoälyjärjestelmiin liittyvän henkilötietojen käsittelyn, osalta mahdollisten hallinnollisten seuraamusmaksujen taso. Perustuslakivaliokunta yhtyy tältä osin valtioneuvoston kantaan.

(20) Perustuslakivaliokunnan mielestä jatkovalmistelussa on huomioitava myös kirjelmässä kuvattua laajemmin seuraamusmaksuihin liittyviä kysymyksiä. Vaikka perustuslain 8 §:ssä tarkoitetun rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen asettamat sääntelyn täsmällisyyttä koskevat vaatimukset eivät sellaisenaan kohdistu hallinnollisten seuraamusten sääntelyyn, tarkkuuden yleistä vaatimusta ei voida tällaisen sääntelyn yhteydessä sivuuttaa (esim. PeVL 46/2021 vp, 13 kohta, PeVL 9/2018 vp, s. 3, PeVL 39/2017 vp, s. 3, PeVL 2/2017 vp, s. 5, PeVL 15/2016 vp, s. 5, PeVL 10/2016 vp, s. 7 ja PeVL 57/2010 vp, s. 2/II). Perustuslakivaliokunta on käytännössään myös ulottanut blankorangaistussääntelyä koskevan käytäntönsä (PeVM 25/1994 vp, s. 8/I) koskemaan hallinnollisia seuraamuksia koskevaa sääntelyäkin (PeVL 10/2016 vp, s. 8). Tämä tarkoittaa, että säännösten edellyttämien valtuutusketjujen on oltava täsmällisiä, sanktioinnin edellytykset ilmaisevien aineellisten säännösten tulee olla kirjoitettu rikossäännöksiltä vaaditulla tarkkuudella, nämä säännökset käsittävästä normistosta tulee käydä ilmi niiden rikkomisen sanktiointi ja sanktioinnin sisältävässä säännöksessä on oltava jonkinlainen asiallinen luonnehdinta sanktioitavaksi tarkoitetusta teosta (PeVM 25/1994 vp, s. 8/I).

(21) Perustuslakivaliokunnan mielestä valtioneuvoston on jatkovalmistelussa arvioitava asianmukaisesti sitä, että sääntelyn ehdotukset, jotka on sanktioitu seuraamusmaksuilla, ovat riittävän täsmällisiä. Lisäksi valtioneuvoston tulee asianmukaisesti pyrkiä siihen, että seuraamusmaksusääntelyllä sanktioitavaa sääntelyä voidaan pitää ennakoitavana (PeVL 37/2021 vp, kappale 33). Esimerkiksi tietosuoja-asetuksen muutoksissa rekisterinpitäjien 33 artiklan mukaisia velvollisuuksia ehdotetaan kevennettäväksi myös henkilötietojen käsittelyyn liittyvien tietoturvaloukkausilmoitusten osalta nostamalla ilmoituskynnystä korkeaan riskiin sekä pidentämällä loukkausilmoitusten tekemistä koskevaa määräaikaa nykyisestä 72 tunnista 96 tuntiin. Ehdotuksen mukaan tietoturvaloukkausilmoitukset tehdään jatkossa uuden keskitetyn ilmoituskanavan (single-entry point) kautta. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti voi johtaa seuraamusmaksuun, joten velvollisuutta osoittavan säännöksen täsmällisyyteen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Perustuslakivaliokunnan mielestä esimerkiksi käsitettä "suuri riski" on pyrittävä täsmentämään, jotta sanktioitavan teon osalta on riittävän täsmällistä, sille, missä tilanteessa ilmoitus on tehtävä.

(22) Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota sääntelyehdotuksen osalta myös kaksoisrangaistavuuden kieltoon. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että kaksoisrangaistavuuden kielto kattaa myös samaa tekoa koskevat rangaistusluonteiset hallinnolliset seuraamukset (PeVL 17/2013 vp, PeVL 15/2014 vp). Vastavia arvioita voidaan esittää myös Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön perusteella. Perustuslakivaliokunta kiinnittää valtioneuvoston huomiota siihen, että kaksoisrangaistavuuden kielto tulee huomioida asianmukaisesti pyrkien siihen, että sääntely ei johda tilanteisiin, joissa tulisi arvioida kaksoisrangaistavuuden kiellon edellytysten täyttymistä.

Valiokunnan lausunto PeVL 7/2026 vp

Data-asetuksen muuttamista koskevista ehdotuksista

(23) Valtioneuvoston kirjelmässä selostetaan data-asetukseen tehtäviä muutoksia, joista osa on valtioneuvoston mukaan eräänlaista kodifointia kumottavaksi ehdotetuista asetuksista ja direktiivistä. Kirjelmän mukaan (s. 23) avoimen datan direktiivin ja datanhallinta-asetuksen II luvun muutoksilla ja sääntelyn siirtämisellä data-asetukseen voi olla vaikutuksia perustuslain 12 §:n 2 momentissa turvatus julkisuusperiaatteen kannalta siltä osin kuin sääntely vaikuttaa viranomaisten hallussa olevien asiakirjojen luovuttamiseen sekä perustuslaissa turvatus tieteen vapauden kannalta siltä osin kuin sääntely vaikuttaa julkisin varoin tuotetun tutkimusdatan saataville asettamiseen. Muutoksilla ja sääntelyn siirtämisellä voi myös valtioneuvoston kirjelmän mukaan (s. 23) olla vaikutuksia perustuslain 18 §:n 1 momentissa turvatus elinkeinovapauden kannalta siltä osin kuin sääntelyä sovelletaan julkisin varoin tuotettuun tutkimusdataan ja eräiden julkisessa määräysvallassa olevien yritysten hallussa oleviin asiakirjoihin, sekä siltä osin kuin asiakirjojen ja datan uudelleenkäyttöön voidaan kohdistaa tietyt kriteerit täyttävien yritysten osalta muista poikkeavia ehtoja ja maksuja. Ehdotuksilla koskien poikkeamaraportointia ja keskitettyä EU-ilmoituskanavaa ei ehdoteta valtioneuvoston mukaan muutettavaksi nykyisin voimassa olevia säännöksiä ilmoitus- tai raportointivelvollisuuksien alaisista tietosisällöistä taikka ilmoitus- tai raportointikynnyksistä. Valtioneuvoston mukaan ehdotuksella ei näin ollen ole tältä osin vaikutuksia perustuslain 18 §:ssä turvattuun elinkeinovapauteen.

(24) Perustuslakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan data-asetuksen sääntely koskisi edelleen viranomaistoimintaa. Tältä osin on syytä kiinnittää huomiota perustuslain 12 §:n 2 momentissa säädettyyn asiakirjajulkisuuteen, joka luo valtiosääntöisen perustan tiedonsaantioikeudelle viranomaisen hallussa oleviin asiakirjoihin ja muihin tallenteisiin. Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään korostanut julkisuusperiaatteen tarkoituksia viranomaisten toimintaan kohdistuvilla tiedonsaantitarpeilla, jotka liittyvät muun muassa julkisen keskustelun ja mielipiteenvaihdon edellytyksiin, hyvän hallinnon ja oikeusturvan toteutumisen arviointiin sekä julkisten varojen käytön valvontaan (PeVL 7/2019 vp). Perustuslakivaliokunta on todennut, että viranomaisten asiakirjoja koskeva julkisuusperiaate ei ole ensisijaisesti sisämarkkinoiden toimivuuteen liittyvä kysymys (PeVL 31/2022 vp). Perustuslakivaliokunta kiinnittää valtioneuvoston huomiota siihen, että sääntelyn ei tule rajoittaa mahdollisuuksia turvata asianmukaisesti julkisuusperiaatteen toteutuminen. Valtioneuvoston on myös syytä laajentaa esityksen arviointia perustuslain 12 §:n 2 momentin kannalta.

(25) Valtioneuvoston kirjelmässä kuvataan, että avoimen datan direktiivin ja datanhallinta-asetuksen sääntely siirtyisi data-asetuksen uuteen VIIc lukuun. Valtioneuvoston antaman selvityksen mukaan avoimen datan direktiiviä sovelletaan myös yleishyödyllisiä palveluja tuottavien julkisomisteisten yritysten asiakirjoihin sekä julkisin varoin tuotettuun tutkimustietoon. Valtioneuvoston antaman selvityksen mukaan jäsenvaltion tulisi nimetä valvontaviranomainen valvomaan tutkimuslaitosten, korkeakoulujen ja myös yksityisten toimijoiden velvollisuuksia asettaa tutkimusaineistoja saataville asetuksen mukaisesti. Valtioneuvoston valiokunnalle antamassa selvityksessä on todettu, että tällainen valvonta puuttuisi merkittävästi tieteen vapauteen ja yliopistojen autonomiaan, eikä komissio ole esittänyt tälle perusteluja. Lisäksi valtioneuvoston selvityksessä todetaan, että oikeus valittaa tutkimusaineistojen saatavuudesta valvontaviranomaiselle loisi uuden ja raskaamman

Valiokunnan lausunto PeVL 7/2026 vp

muutoksenhakumenettelyn, jota ei nykyisin sovelleta tutkimusaineistoihin ja joka lisäisi hallinnollista taakkaa. Koska sääntely koskisi selvityksen mukaan myös julkisomisteisia yrityksiä ja tutkimustoiminta voi olla elinkeinotoimintaa, ehdotus olisi ongelmallinen myös elinkeinovapauden kannalta. Valtioneuvoston selvityksessä todetaan, että selkein ratkaisu olisi rajata data-asetuksen IX luvun soveltaminen kokonaan VIIc luvun ulkopuolelle.

(26) Perustuslakivaliokunta viittaa perustuslain 16 §:n 3 momentissa turvatun tieteen vapauden osalta edellä tässä lausunnossa esittämäänsä. Perustuslakivaliokunta kiinnittää valtioneuvoston huomiota perustuslain 123 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan yliopistoilla on itsehallinto sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Valtioneuvoston selvityksessä on viitattu, että data-asetukseen liittyvä valvonta puuttuisi yliopistojen autonomiaan, mutta tätä arviointia ei ole perusteltu. Valtioneuvoston on välttämätöntä täsmentää jatkovalmistelussa arviotaan ehdotuksen suhteesta sekä perustuslain 16 §:n 3 momenttiin että 123 §:n 1 momenttiin.

(27) Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että valtioneuvoston kirjelmässä tai lisäselvityksessä ei ole kuvattu tarkemmin ehdotusta perustuslain 18 §:n 1 momentin kannalta. Valtioneuvoston on välttämätöntä täsmentää tätä arviointia jatkovalmistelussa.

(28) Valtioneuvoston valiokunnalle toimittamassa selvityksessä todetaan, että direktiivin siirtäminen asetukseen vaatii tarkastelua myös valvontajärjestelmän osalta. Selvityksessä todetaan, että Suomen olisi nimettävä viranomainen valvomaan data-asetuksen VIIc luvun noudattamista, vaikka laillisuusvalvonta on Suomessa vakiintuneesti kuulunut ylimmille laillisuusvalvojille. Tämä voisi valtioneuvoston selvityksen mukaan johtaa rinnakkaisiin ja päällekkäisiin valvontamenettelyihin sekä vaikeuttaa tavallisen kansalaisen näkökulmasta julkisuusperiaatteen toteutumista. Perustuslakivaliokunnan saaman selvityksen perusteella on jäänyt epäselväksi, sisältyykö ehdotukseen sellaista sääntelyä, jota tulisi arvioida perustuslain 108 ja 109 §:n kannalta. Valtioneuvoston on tarvittaessa syytä täsmentää jatkovalmistelussa tätä arviointiaan perustuslain 108 ja 109 §:n kannalta.

Tekoälyomnibus

(29) Komissio ehdottaa tekoälyomnibus-ehdotuksessa muutoksia tekoälyasetukseen. Ehdotus sisältää myös henkilötietojen suojan näkökulmasta merkityksellistä sääntelyä. Valtioneuvosto suhtautuu lähtökohtaisesti myönteisesti ehdotukseen, jolla mahdollistetaan erityisten henkilötietojen käsittely nykyistä laajemmin kaikkien tekoälyjärjestelmien vinoutumien havaitsemisen ja korjaamisen varmistamiseksi. Neuvotteluissa suuririskisten tekoälyjärjestelmien osalta tulisi valtioneuvoston mukaan kuitenkin varmistaa asianmukaiset ja riittävät suojatoimenpiteet sekä rajata henkilötietojen suojaan puuttuminen välttämättömään huomioiden erityisesti suuririskisiin tekoälyjärjestelmiin liittyvät korkeat riskit.

(30) Perustuslakivaliokunta kiinnittää erityistä huomiota komission ehdotukseen laajentaa erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyä tekoälyjärjestelmiin liittyvien vinoutumien havaitsemiseksi ja korjaamiseksi. Asia on merkityksellinen suhteessa perustuslain 10 §:n 1 momenttiin ja perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöön (PeVL 14/2018 vp, PeVL 3/2017 vp, s. 5, PeVL 13/2016 vp, s. 4, PeVL 14/2009 vp, s. 3/I).

Valiokunnan lausunto PeVL 7/2026 vp

(31) Komission ehdotuksen mukaan erityisiä henkilötietoryhmiä voisivat jatkossa käsitellä suuririskisten tekoälyjärjestelmien tarjoajien lisäksi kaikki tekoälyjärjestelmien tarjoajat ja käyttöönottajat. Käsittely olisi sidottu nykyisen ehdottoman välttämättömyyden sijaan tarpeellisuusvaatimukseen. Perustuslakivaliokunnan mielestä ehdotettua muutosta on syytä arvioida tarkkaan jatkovalmistelussa. Perustuslakivaliokunnan mielestä jatkovalmistelussa on syytä arvioida edelleen sitä, onko käsittelyn sitomiseen nykyisen välttämättömyyden sijaan tarpeellisuusvaatimukseen riittäviä perusteita vai onko perustellumpaa pitäytyä käsittelyn sitomisessa edelleen välttämättömyyteen. Perustuslakivaliokunnan mielestä on tärkeää, että käsittely sidotaan joka tapauksessa asianmukaisiin ja riittäviin suoja-toimenpiteisiin ja varmistetaan, että henkilötietojen suojaan puuttuminen rajataan välttämättömään.

(32) Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota tekoälyasetuksen kansallista täytäntöönpanoa arvioidessaan siihen, että tekoälyasetuksen seuraamussääntely on jäänyt perustuslain kannalta ongelmallisella tavalla epätäsmälliseksi (PeVL 33/2025 vp, kappaleet 6—18). Valiokunta kiinnittää tältä osin valtioneuvoston huomiota asetuksen seuraamuksia koskevan sääntelyn ja erityisesti sen seuraamuksia koskevien säännösten täsmentämistarpeeseen.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Perustuslakivaliokunta ilmoittaa,

että se kiinnittää huomiota lausunnossa mainittuihin valtiosääntöoikeudellisiin seikkoihin.

Helsingissä 3.3.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Heikki Vestman kok
varapuheenjohtaja Onni Rostila ps
jäsen Fatim Diarra vihr
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Atte Kaleva kok
jäsen Teemu Keskinen ps
jäsen Kimmo Kiljunen sd
jäsen Johannes Koskinen sd
jäsen Jarmo Lindberg kok
jäsen Mats Löfström r
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Johanna Ojala-Niemelä sd (osittain)
jäsen Ville Skinnari sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas
varajäsen Henrik Vuornos kok

Valiokunnan lausunto PeVL 7/2026 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Koskentausta